

de baar slaat over in eenen witten schuimkam en valt in de diepte van de ongehiere watervoor, in den afgrond van den zwijgenden nacht.

Daarna bedaart geleidelijk de storm in het hart en gaan de baren zich leggen na het hooge *O elemens O pia*, en de duisternis noodt de levenden uit om zich neer te leggen en te gaan rusten in haren'schoot.

Wederom gaat het kalme schuiven van de voetzolen over den donkeren vloer. Wederom glijden de groote witte en bruine schimmen door het heimelijk avond-duister, en daarop valt de nachtelijke stilte over dit gezegend huis waar elk zich begeeft tot rust in den schoot van den vredigen nacht.

Elders, overal elders, verre en wijd, viert de wereld op dit uur haren sabbat. Wat al gebras, wat al slemperij, hoeveel ontucht, hoeveel vloeken en getier, hoeveel zwadden en gebullebak, hoeveel roof en moord in ééne nacht en dit alles gaat omhoog in eene helsche, eene duivelsche symphonie, als een stank van reusachtige verrotting in het aanschijn Gods.

Intusschen zingen hier de vrome paters hun statig *Salve Regina* in den schoot van dienzelfden nacht die overal het kwaad begunstigt : hier wordt gebeden en ginder geboeld, hier wordt gezongen en ginds worden kreten geslaakt van geile drift, van bloedzucht en begeerte.

Wie van de twee weerom heeft gelijk ?

Beide kunnen ze niet te zamen gelijk hebben.

God ! Mammon !

Over die beangstigende vraag is de nacht geheel duister geworden en de geheele abdij geniet den zegen van den ongerepten slaap. CAES. GEZELLE.

Kloosterboekeringen door Bijzonderen berufligd.

HET staat als eene vaste waarheid bekend, dat er van de middeleeuwse kloosterbibliotheken goene

boeken mochten uitgeleend worden ; zelfs kent men er voorbeelden van, dat de armarius of boekbewaarder onder eed te beloven had, nooit eenig boek uit de verzameling te nemen om het aan lieden van buiten het klooster mede te deelen. De *pœna excommunicationis* was de gewone bekrachtiging van dit verbod.

Toch gebeurde 't wel een zeldzamen keer, dat iemand — een geestelijke, een geleerde of een monnik uit eene stamverwante abdij — een werk uit de kloosterboekering niet ontberen kon, en dat uitleening toen wel eene noodzakelijkheid werd. In dat geval moest de ontleener een aanzienlijk pand verschaffen, hetzij in geld, in kostbaarheden of in zilveren of gouden vaatwerk. Dit geschiedde nog in den loop der XVe eeuw in fransche kloostergemeenten.

Voorbeelden van uitleeningen aan bijzonderen, ook zonder pand, waren ons tot dusver niet bekend. Edoch, in eene lijst van allerlei bescheiden, als pauselijke bullen, verdragen, rentebrieven, kwijtschriften, enz., rakende het klooster der Karthuizers van Sint-Kruis bij Brugge, opgemaakt omstreeks 1345, en die niet in het *Cartularium* konder opgenomen worden, welke deze lijst voorafgaat, lezen wij de volgende vermeldingen :

« Eene lettre van Jan van deunsen monec van ghent eenen bouc heift van ons S. summam virtutem also langhe als hi leven zal. »

« Item de lettre van meestre pietre niet prochipape van Moerkerke van eenen decrete die hi van ons heift te zinen live. »

« Item van onsen kelecke ende antiphonare die wi hebben gheleent onsen huus te doorneke. »

Zoo werden dus boeken uitgeleend voor den geheelen leeftijd van den ontleener, en zonder dat er van eenigerhande waarborg gesproken werd.

De boeken, die wij daareven noemden, zijn niet van aard om onze belangstelling bijzonder gaande te maken, — wel integendeel de volgende uittreksels :

« Item een lettre van onsen *vlaemschen speghel*,

die heeft Roeghaer van ruden » (Na 1345; en ook geschrappt, toen het boek teruggegeven werd). (Fol. 11 r°, Cart. Chartr. Brug.).

« Item de lettre van Willeme zeghers van onsen *spghele ystoriale jn vlaemsche* die hi heift van ons te zinen live. »

De naam van Willem Zeghers werd, in dezelfde hand, doorgehaald en vervangen door dien van *pieter bonnine van den damme*. (Fol. 11 r°, Cart. Chartr. Brug.).

Deze twee aantekeningen uit een zelfden tijd laten ons vermoeden dat het klooster der Karthuizers van buiten Brugge over twee exemplaren van den Spieghel historiael beschikte.

Was dat uitleenen van boeken dan eene gewoonte bij de Karthuizers, en mag niet het vermoeden geuit worden, dat ook de eerste leenbibliotheken in de kloosters ontstonden? Wie zal 't zeggen? K. D. F.

Briefjes tegen de eerste soldatenlichting in het Lenedepartement (october 1798)

DEZE briefjes bevatten meestal uitdrukkingen die we tegenwoordig als onbetamelijk zouden aanzien, maar toen nam niemand aanstoot daaraan; in de letterkunde uit dien tijd worden dergelijke uitdrukkingen gedurig herhaald, een teeken dat de « conversatie » uit die dagen ook in de « salons » diep gezonken lag (1).

Deze briefjes zijn allen met de hand geschreven.

a) Briefje aangeplakt te Brugge op 23 vendémiaire VII (14 october 1798).

« Liberté Egalité
Leugens,

1) Vgl. daarover *Bickhof* 1922, xxviii, 172.

Want noit en heeft men meer gedwongen geweest als nu.

Borgers, waarheyt, noit heeft de republique beter naem kunnen aennemen als den naem van borger, want sy en betaelen niemant ;

Wy en zyn niet van jntentie

Van te gaen vechten voor de Conventie (1)

Wy gaen liever met een strop

De Conventie hangen op

En daer naer de municipaelen (2)

Zullen wy gaen haelen

Met hun dienaers,

En gaen [= zien?] of ider man,

Voor syn selven vechten kan.

Willen sy zyn cloucke knechten,

Zy moeten voor hun selven vechten ;

Zy hebben het geldt en de goede daegen

Zy konnen zelve hun leven waegen.

Voorts men laet aen een jder weten

Als dat Bonaparte met syn geheele vlote heeft

Adieu natie [gescheten (3).

Gy syt in den duyvels gratie.

Ik ben 21 jaer, maer de natie kan zelve gaen.

Elk segt het voorts ».

b) Briefje gevonden te Wervik op 24 vendémiaire VII (15 october 1798).

« Sa broeders van ons land, wilt gylieden aen het oud verbond houden van ons geloove, sa staet standvastig, en spaert nog vleesch nog bloed van de fransche natie, want soo gylieden dit niet en

1) *Conventie*: nationale vergadering van Frankrijk, die zetelde van 21 september 1792 tot 24 october 1795. Zij schafte het koningschap af, riep de republiek uit en stemde de eerste grondwet.

2) *Municipaelen*: leden van het gemeentebestuur; zie boven, blz. 183, nota 2.

3) De vloot waarmede Bonaparte naar Egypte gegaan was werd op 1^{en} Oogst 1798 vernield bij Aboukir door den engelschen admiraal Nelson.